

OYA BAYDAR

*Hiçbiryer'e
Dönüş*

OYA BAYDAR
HIÇBİR YER'E
DÖNÜŞ

Can Çağdaş

Hiçbiryer'e Dönüş, Oya Baydar

© 1998, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1998

15. basım: Eylül 2020, İstanbul

Bu kitabın 15. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Cem Alpan

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 44009

ISBN 978-975-07-3499-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750734991

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

OYA BAYDAR
HIÇBİR YER'E
DÖNÜŞ

ROMAN

♥can

Oya Baydar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Elveda Alyoşa, 1992

Kedi Mektupları, 1992

Sıcak Kùlleri Kaldı, 2000

Erguvan Kapısı, 2004

Kayıp Söz, 2007

Çöplüğün Generali, 2009

Bir Dönem İki Kadın (Melek Ulagay ile birlikte), 2011

O Muhteşem Hayatınız, 2012

Yetim Kalacak Küçük Şeyler, 2014

Surönü Diyalogları, 2016

Yolun Sonundaki Ev, 2018

Köpekli Çocuklar Gecesi, 2019

OYA BAYDAR, 1940'ta İstanbul'da doğdu. Notre Dame de Sion Fransız Kız Lisesi'nin son sınıfında yazdığı *Allah Çocukları Unuttu* adlı gençlik romanı nedeniyle neredeyse okuldan atılıyordu. 1964'te İÜ Sosyoloji Bölümü'nü bitirdi. Aynı yıl bu bölüme asistan olarak girdi. "Türkiye'de İşçi Sınıfının Doğuşu" konulu doktora tezinin Üniversite Profesörler Kurulu tarafından iki kez reddedilmesi üzerine öğrenciler olayı protesto için rektörlüğü işgal ettiler. Bu olay ilk üniversite işgali eylemi oldu. Daha sonra Ankara Hacettepe Üniversitesi'ne sosyoloji asistanı olarak girdi. 1971'deki 12 Mart askerî müdahalesi sırasında, TİP ve TÖS üyesi olarak sosyalist kimliği nedeniyle tutuklandı ve üniversiteden ayrıldı. *Yeni Ortam*, *Politika* gazetelerinde köşe yazarlığı yaptı. 12 Eylül sırasında yurtdışına çıktı. 1992'ye kadar 12 yıl Almanya'da sürgünde kaldı. Burada, sosyalist sistemin çöküş sürecini yakından yaşadı. 1991'de yazdığı *Elveda Alyoşa* adlı öykü kitabıyla Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, 1993 yılında da *Kedi Mektupları* adlı romanıyla Yunus Nadi Roman Ödülü'nü aldı. Türkiye'ye dönüşünde Tarih Vakfı ve Kültür Bakanlığı'nın ortak yayını olan İstanbul Ansiklopedisi'nde redaktör ve Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi'nde genel yayın yönetmeni olarak çalıştı. *Hiçbiryer'e Dönüş* adlı romanı 1998'de, *Sıcak Külleri Kaldı* 2000'de yayımlandı. Bu romanıyla 2001 yılı Orhan Kemal Roman Armağanı'nı, *Erguvan Kapısı*'yla da 2004 Cevdet Kudret Edebiyat Ödülü'nü aldı. *Kayıp Söz* 2007'de, Melek Ulagay'la ortak imza koydukları *Bir Dönem İki Kadın* 2011'de, *O Muhteşem Hayatınız* 2012'de, *Yetim Kalacak Küçük Şeyler* de 2015'te yayımlandı.

www.oyabaydar.com

Bu bir dönüş hikâyesi.
Yolları zaferlerin değil yenilginin açtığı,
buruk, kederli bir dönüş. Senin, benim,
hepimizin; mağlup bir ordunun yorgun,
tedirgin askerlerinin, ürkek umutlar taşıyan
dönüşü.

“Nereye?” diye sorma.
Bir ülkeye, bir kente, çocukluğun aydınlık
sokaklarına, yarım kalmış aşklara, gece
yollarına, eski dostlara, uğruna bir ömür
harcanmış inançlara, zafer türkülerine,
devrim bayraklarına, kendimizle yüzleşmeye,
hayatla ödeşmeye...

Bu hikâye, dönülen her şeyin hiçbir şey;
her kişinin hiç kimse olduğu,
Hiçbiryer’e dönüşün hikâyesi.

Dönüş

Yeni ülkeler bulamayacaksın,
başka denizler bulamayacaksın.
Bu kent peşini bırakmayacak.
Aynı sokaklarda dolaşacaksın.
Aynı mahallede yaşlanacaksın,
aynı evlerde kır düşecek saçlarına.
Bu kenttir gidip gideceğin yer.
Bir başkasını umma–.

KONSTANTİNOS KAVAFİS

Ben mi gördüm bu rüyayı, yoksa sen mi anlattın bana? İkimize ait bir rüyaydı. Aşkımıza, sürgünümüze, hayatımıza, yenilgimize dairdi.

Henüz dönmemiştik; zamanda ve mekânda yaşadığımız sürgünün başlarındaydık. Dönüş olmadığını; hiçbir şeye, hiçbir yere, hiç kimseye dönülemeyeceğini henüz öğrenmemiştik.

Duvar henüz üstümüze yıkılmamıştı. Çocuk –ortak suçumuz ve pişmanlığımız– kaybolup gitmemişti. Umutlar henüz tükenmemişti. Kan, savaş, zulüm, açlık –yenmek, alt etmek için bir ömür verdiğimiz köhne dünyanın karanlığı– her yanı böyle sarmamıştı; ya da biz, yenilgiyi

henüz fark etmemiştik. Ne dünya ne de biz, masumiyetimizi henüz yitirmemiştik. Ve senle ben ve bizi birbirimize bağlayan bağlar henüz aşınmamış, tükenmemişti.

İki yanında ulu çınarlar olan gölgeli, serin bir yolda el ele yürüyorduk. Ayaklarımızın altında beyaz bulutlar vardı. Tüy gibi hafif, mutlu, sevgi doluyduk. Başımı omzuna dayamıştım. Uzun, sarı saçlarım göğsüne savruluyor, boynuna dolanıyordu. İçimiz berrak bir su kadar ışıltılı, gökyüzü kadar geniş, eylül güneşi kadar ılıktı. Çenemi avucunun içine alıp dudaklarımdan öpüyordun. Yolun sonunda güneşli, aydınlık bir kapı vardı. Işığa doğru koşmaya başladık. Yeşil bir tünel gibi uzanan yolun sonuna geldik. Önümüze, eğri büğrü taşlarla döşenmiş dik bir yokuş çıktı. İki yanındaki kaldırımlara kitaplar serilmişti. Bu yokuşu daha önce de tırmanmıştım; ama nerede, hatırlamıyordum. Yokuşun en tepesinde, üstümüze çökecekmiş gibi duran kale burçları vardı. Elimi bıraktın. Yokuşu koşarak tırmanmaya başladın. Arkandan yetişmeye çalışırken çocuğun kucağında olduğunu fark ettim. Oysa, ağaçlı yolda yürürken ikimiz yalnızdık, çocuk yoktu. Çocuğu sıkıca göğsüme bastırıp koşmak istedim. Ayağım taşlara takıldı, sendeledim. Çocuk kucağımdan düştü. İcini çekerek sessiz sessiz ağlamaya başladı. Onu yerden kaldırmak için eğildim, ama kollarımın arasından kaydı, kayboldu. Dehşet içinde sana seslenmek istedim; sesim çıkmadı. Yokuşun en üstünde, kalenin hemen altında duruyordun. Taşlara ellerimle tutunarak, sürünerek yanına çıktım. Önümüzde gümüş gibi parlayan uçsuz bucaksız ıslak kumsallar vardı. Deniz çok uzaklara çekilmişti. Sonra sular dalga dalga yaklaşmaya başladı. Dalgalar arasındaki beyaz gemiyi gördük. Yaklaştıkça gemi büyüdü, suların üstünde yüzen bir İstanbul oldu. Seni kolundan tutup bütün gücümle çektim.

“Yetişmeliyiz!” diye bağırdım.

Sonra dev bir dalga üstümüzden aştı. Suların arasında kaybolduk...

Hangimiz görmüştük bu rüyayı? Belki rüya bile değildi. Bir sayıklama, bir kurgu, bir hayaldi. Hayatımıza, şehrimize, dönüşümüze dairdi.

Ülkeden ülkeye, şehirden şehire uzun bir yolculuk olan sürgün yılları boyunca, “dönüş”, yitirdiklerimizi yeniden bulmanın adı olmuştu. Orta Avrupa’nın dopdolu akan ırmakları, Kuzey’in karlı çam ormanları, okyanusların kurşuni suları, İspanya’nın yasemin kokulu bahçeleri, Toskana’nın servili tepeleri, Fransa’nın bağlar arasındaki şatoları, Rusya’nın kayın ormanları, akkavaklardan döken haziran karları, Ege’nin eşsiz mavisi ve her birinin anısı içime bir hançer gibi saplanan şehirler; gördüğüm, yaşadığım bunca güzel şey; dönüşü daha şiirli, daha görkemli kılmaya hizmet eden küçük süslerden, önemsiz ayrıntılardan ibaretti sanki.

Her köşesinde, her ara sokağında umulmadık güzellikler, küçük mutluluklar barındıran yabancı kentlerin yollarında, sicim gibi yağmurun, yakıcı güneşin, usul usul yağın karın altında dolaşırdık. Bir heykeli, bir mermer sütunu, bir ağacı okşar, bir banka oturur, bir nehir kıyısında dinlenir, gelgit vakti uzaklara çekilmiş bir denize doğru yürürdük. O kentlerde hep müzik olurdu. Sokak çalgıcıları köşe başlarını tutar, kiliselerden org sesleri yükselir, kafelerden, meyhanelerden şarkı sesleri gelir, bir evden ürkek bir piyano, bir pencereden flüt sesi sokağa yayılırdı.

Kitapçılara, antikacı dükkânlarına, dev mağazalara girer çıkar; müzeleri, şatoları, sergileri, çiçekpazarlarını, bitpazarlarını gezerdik. Karnavallara katılır, Noel Baba ile fotoğraf çektirir, Paskalya yumurtaları boyar ve 1 Mayıs’larda, barış yürüyüşlerinde, yabancı şehirlerin caddelerine, meydanlarına yalnızlığımızı unutmaya koşardık.

Tenha ve yabancı bir istasyonda, bavullarının üzeri-

ne oturmuş, geç kalmış bir gece trenini usanmadan bekleyen sabırlı yolculardık. Bazen bekleyişin kendisinin amaca dönüştüğünü, artık neyi beklediğimizi unuttuğumuzu düşünürdüm. Dönüşü bir özlem, bir tutku olmaktan çıkarıp yaşanacak somut bir gerçeklik olarak kavramaya çalışırdım. O zaman Şehir, bir akşam vakti, günbatımındaki eflatun-kızıl görkemiyle karşıma dikilir; dönüşün resmi, simgesi, adı olurdu.

Dönüş amaçtı; korkularımızın, yorgunluğumuzun, bezginliğimizin mazereti, yeniden başlama umuduydu. Sürgünün insanı kemiren, içini boşaltan, koflaştıran etkisi; kendini yerleşik hissedememenin, yabancılığın, köksüzlüğün tedirginliği; her şeyine yabancı olduğumuz bu kentlerdeki iğretiliğimiz, güvensizliğimiz, anlamsız bir cisim olma duygumuz, dönüşle birlikte sona erecekti. Kendi topraklarımızda ayaklarımız yere sağlam basacak, yeniden kendimiz olacaktık.

Dönüş günü yaklaştığında, sevincimi gölgeleyen geç kalmış olma duygusunu ve içimi kaplayan korkuyu seninle paylaştım mı, hatırlamıyorum. Artık pek çok şeyi paylaşmaz olmuştuk. Çocuk –aramızdaki o incecik kırılğan bağ– kaybolup gitmişti. İnandığımız değerler, doğrularımız, umutlarımız, yıldızlarımız, bayraklarımız parçalanmış, ayaklar altında çiğnenmişti. Mabetlerimiz çöplük, kutsal kitaplarımız kâğıt parçası, peygamberlerimiz sahtekâr ilan edilmişti. Yüzyılın hıncıyla, tarihin sonunun geldiğini, ütopyamızın yalan olduğunu haykırıyor, zafer naraları atıyorlardı.

Dönüşümüze, bozguna uğradığımız ve yenilgiyi kabullendiğimiz için izin verilmişti. Dönüş yollarını zafer değil yenilgi açmıştı. Mağlup orduların, yaralı, yorgun askerlerine benziyorduk. Artık onlardan kimse korkmuyordu ki, şehir surlarının demirden kapıları yüzlerine kapansın.

Sürgün yılları boyunca, hep bir masal dönüşü, olağanüstü bir karşılama hayal etmişim. Ayasofya ile Sultanaahmet'in minarelerinin üst üste düştüğü; şehrin, bazen dokuz, bazen yedi kandilli dev bir şamdan gibi yandığı o ânı yaşamak istemişim.

Sarayburnu'na varmadan, Kumkapı açıklarından bir noktadan bakınca, birkaç saniyelik kısacık bir an, iki mabedin minareleri ve kubbeleri birbirine karışır. Geceleri minareler aydınlatıldığı zaman, limana gemiyle giren yolcu, karşısında önce dokuz, sonra yedi kandilli muhteşem bir şamdan görür.

Şehre, bir akşam vakti, gemiyle, günbatımının son kızzılığının laciverdi geceye teslim olduğu saatlerde girdik.

Tam o noktadaydık. Şehir karşımızda, yüzlerce yıldır nasılsa öyle, gecenin içinde tüm görkemiyle yükseliyordu. Dönüşün resmi, geceyi aydınlatan bu yedi kandilli şamdandı. O zaman rüyayı hatırladım; ürperdim. İstanbul tıpkı o rüyadaki gibi denizin üzerinde yüzüyordu. İçimdeki mutlu heyecanın yerini tedirginlik aldı. Gemi Sarayburnu'nu dolanıp iç limana girdi, Galata Rıhtımı'na yanaştı. Yedi kandilli şamdan arkamızda kalmıştı. Karşıda Galata Kulesi yükseliyor; bin yılın yorgunu Pera, kuytu köşelerinde gizlediği günahlarla, anılarla, sırlarla, limana giren gemileri sessizce selamlıyordu.

Uzun yolculuk bitmişti; dönmüştük. Yıllar sonra yine Şehrimizdeydik. Elimi tuttun. Yalnızlıklarımızı kuşanıp gecenin içinde İstanbul'a karşı yan yana durduk. İkimiz de kendi İstanbul'umuza baktık ve sustuk.

Bu bir dönüş hikâyesi.

Her dönüş gibi, geçmiş zamanın peşinde çılgın bir koşu olan, tüm yolların insanın kendisine çıktığı ve sonunda Hiçbiryer'e varılan bir dönüşün hikâyesi...

Uzatmalar

Bitince, çekip gitmeli. Uzatmalarda gol atma hayaline kapılmadan, sessizce, efendice terk etmeli sahayı. İster bir iklim, bir şehir, ister bir aşk, bir insan, ister bir savaş, bir inanç olsun; yenilince, tüketince direnmemeli. Bırakıp gitmeyi, yaşanmış olanın güzelliğini korumayı bilmeli.

Yenilen tarafın, uzatmalar oynanırken gol atamayacağı öğrenmem için bütün bir yaşam gerekti. Her mutluluğun bir bedeli olduğunu öğrenmek için de...

Kedileri çok seven bir arkadaşım, kedi tırmığı hastalığına yakalanmıştı. Yüksek ateşle aylarca süren bir hastalık. Dünyada, tıp literatürüne geçmiş yedinci vaka olduğunu söylemişlerdi ona. Bunun ne anlama geldiğini bilmiyorum. Herhalde, doktora başvurup da tanı konabilen anlamındadır. Arkadaşım sadece kendi kedileriyle değil sokaktaki bütün kedilerle de ilgilenirdi. “Yaşlandığım zaman, elinde ciğer torbasıyla dolaşıp sokaklarda kedi besleyen o tuhaf ihtiyarlardan biri olacağım,” derdi. “Kedilerle bu kadar haşır neşir olursan, başına bunlar gelir işte,” diye söylendiğimde, ateşler içinde yanarken, “Her hazzın, her mutluluğun bir bedeli vardır; kedi okşamanın bile,” demişti bana. “Keyif alıyorsan, bedelini ödeyeceksin.”

Bedeli, hem de birkaç katıyla, her zaman ödedim. Ve son'lara dayanamadığım için her zaman uzatmaları oynadım.

Genceciktik, neredeyse çocuktuk. İlk kez bir deniz kıyısında öpüşmüştük. Ben on dördümdeydim, sen on altında. Acemi öpüşmemizde tuz tadı, yosun ve deniz kokusu vardı. Dişlerimizin arasında kum tanecikleri, çocuk bedenlerimizde, bir daha ömür boyu hiçbir sevişmede yakalayamadığım olağanüstü bir titreşim. Ben kimseyi, seni öptüğüm gibi öpmedim. Hiç kimseyi; sevdiğim, yattığım, yıllarımı paylaştığım hiçbir erkeği seni sevdiğim gibi sevmedim. Rüyalarımnda hep seninle seviştim. Oysa çocuktuk, sevişmeyi bile bilmiyorduk. Bir tuz tayıydın, bir deniz kokusuydun. Rüyamda, kaleye tırmanan bir yokuşta duruyordun. Yaşlanmıştın, saçların beyazlaşmıştı. Ama yüzün, yine o ciddi oğlan çocuk yüzüydü. Beni yanına çağırıydın. İçimde sıcacık bir telaş, tıpkı çocukluğumdaki gibi sana doğru koştum. Yanına vardığımda, baktım, sen değilsin. Önümüze bir deniz çıktı, bir dalga beni de, sen olmayan o yabancı adamı da sürükledi.

Sahi, kaç yıl oldu birbirimizi görmeyeli?

Hayatın başında olduğunu, gitmek istediğini, ayrılmamız gerektiğini söylüyordun. Gidersen, seni kaybedersem öleceğime inanıyordum. Büyük bir tutku ve inatla, seni ürküten bir ısrarla, gitmemeni, beni bırakmamayı sağlamaya çalışıyordum. Bir gölge gibi izliyordum seni. Her attığım adım, seni tutmak için yaptığım her şey, uzatmalar oynanırken kendi kaleme attığım bir gol oluyordu.

Bir yatakta çırılçıplak yatıyorum. Üstümü örtmeye çalışıyorsun. O anda benden kurtulmak istediğini biliyorum. Ama ben seni istiyorum.

“Benimle yat,” diye yalvarıyorum sana.

Çok içkiliyim, başım dönüyor. Kendimi sana vermek istiyorum. Sevişirsek, bir daha ayrılmayacağımızı düşünüyorum.

“Yapamam,” diyorsun. “Alkollüyüm, alkol arzuyu öldürür.”

Oysa içmediğini biliyorum. Beni şefkatle giydiriyorsun. Başımı omzuna yaslayıp ağlıyorum.

“Gitme, gitme.”

Alnımdan öpüyorsun. Gidiyorsun...

Bir daha hiç görüşmüyoruz.

Çok karlı bir kış günü, bomboş limanda seni arıyorum. İstanbul’a tarihinin en kederli karı yağıyor. Lâpa lâpa yağan karın altında, gece inene kadar limanı gözlüyorum. Biri beni orada donmak üzereyken buluyor. Gececeler boyu, ateşler içinde yatarken seni sayıklıyorum, seninle sevişiyorum, sana sığınıyorum. Arkadaşlarını bulup seni onlarda yaşamaya çalışıyorum. Sokaklara düşüyorum. Ardından, yalanların ve avutmaların izinde, şehir şehir, ülke ülke dolaşıyorum. Ve sonra bir gün, yarımın iyileşmeye başladığını önce isyan, sonra keder, sonra hüznle fark ediyorum. Ne korkunç! Seni unutmaya başlıyorum. Yerine başkalarını koyuyorum. Ülkeyi, dünyayı, insanlığı anlamaya çalışıyorum. Soru sormayı öğreniyorum. Eşitsizliği, yoksulluğu, zulmü ve bütün bunların insanın kaderi olmadığını öğreniyorum. Sorularımın cevabını kitaplarda, örgütlerde, gece yollarında, işçi semtlerinde, fabrikalarda, kıpırdanan, uyanan köylerde, dolup taşan meydanlarda arıyorum. Büyük ütopyaya varıyorum; kimliğimi, kişiliğimi kazanıyorum. Ben oluyorum.

Sonra, yeni bir aşkla birlikte, kendimi yollara atıyorum. Ve yollar tükenip ayrılık saati geldiğinde, gece yollarının sonunda kimse beni beklemez olduğunda, yollar gibi kentler de anlamlarını kaybettiklerinde, bir kez daha

yenildiğimde, yine uzatmalara başlıyorum.

Şehirden şehire uzanan o yollar; gece otobüslerinin ter, nefes, kanyak, leblebi, karanfil karışımı kokusu; büyük ütopyanın yeryüzüne yansması olan örgüt çalışmaları, işçi eğitimleri, öğrenci yürüyüşleri miydi tutkun olduğum, yoksa sen miydin?

Kimliği belirsiz zombilerin kuyulu odalarda verdikleri yasak şiirleri el yazısıyla defterlerimize geçirdiğimiz, yüzlerce kilometre yol aşır toprak işgallerindeki köylülere yardıma gittiğimiz, grevdeki fabrikaların avlularında kurulu çadırlarda sabahladığımız, dağ köylerinde gecelediğimiz o günlerde, aşk ile ütopya, sevda ile savaş, gençliğimizle devrim o kadar iç içeydi ki...

Ne zaman bitirmiştin içinde beni? Hangi yolda, hangi kentte, hangi gece yolculuğunda? Uzatmaları oynamayı, her zamanki gibi yine ben istedim. Gece yarılari postanelere koştum; son otobüslere, son trenlere binip sabah şafakla birlikte kapını çaldım. Saçlarım bir gecede ağardı mı diye, korkuyla aynalara baktım. Göğsümün orta yerine bıçaklar saplanırken, alınımı antik kentlerin mermer heykellerine dayayıp ateşimi söndürmeye çalıştım. Günler boyunca, bitip tükenmeyen beyaz kâğıtlara, birbirine sarılmış, tek gövde olmuş yaşlı zeytin ağaçları çizdim. Yine ve hep sana döndüm. Başkasını sevdiğini söylediğinde, inanmadım. Belki de böyle bir şey söylemedin, ama ben anladım. Bir gece, kilometrelerce yolu aşır yine sana gelirken, yarı yolda inip geri döndüğümde, uzatmalarda ısrar etmemeyi, yenilgiyi kabullenmeyi öğrenmeye başlamıştım. Tutuklandığımda seni ele vermemek için işkencelere katlandım. Yine de seni, benden aldıkları bir adreste buldular. Adresi bilerek vermediğime inanmadığını biliyorum. Peki ben? Ben inanıyor muyum buna? Bilmiyorum.

Sorular ve kuşkular, akla ve yüreğe bir kez yerleşti

mi, antika eşyayı içten içe kemiren bir tahtakurdu gibi, insanın içini sessizce boşaltıyor.

Seninle bir daha görüşmedik, rastlaşmadık, yollarımız kesişmedi. Öylesine unuttum ki, o karlı kış gecesi sana gelirken, yarı yolda otobüsten inip geri döndüğüm yerden geçerken bile, bir daha hatırlamadım. Ta ki, ölümüne gelene kadar.

Yıllar sonra, bir başka sevgiliye, üzerinde yalnızca "Hoş Çakal" yazılı bir pusula bırakıp evden çıktığımda, hayatımda ilk kez uzatmaları çok uzatmamayı başardığımı düşündüm.

İkili yalnızlığımız belki yıllardır sürüyordu da fark etmemiştik. Pek çok yanıltıcı bağ vardı aramızda: inancı-mız, ütopyamız, sürgün yılları, çocuk, uzun bir ortak geçmişin tüm anıları...

Odaya ağır bir taş gibi düşen suskunluklar; yan yana uzanıp uykusuz yattığımız gecelerde, vücutlarımızın küskünlüğü; ne soruları, ne kederleri ne de hazları paylaşmaz oluşumuz, o dayanılmaz ikili yalnızlık tam ne zaman başladı?

Zaman, günbegün, duyguları, anıları çürütüyordu; her yakınlaşma çabası, her konuşma, her duygusal patlama bizi birbirimizden biraz daha uzaklaştırıyordu. Yaşlanıyorduk. Saçlarımdaki ilk beyaz teller, çok sevdiğin ince uzun parmaklı ellerimin üstündeki ilk lekeler, ilk buruşuklar; yüzümün derinleşen çizgileri... Karnım, kalçalarım, memelerim artık eskisi kadar gergin, pürüzsüz, çekici değildi. Cildimin buruştuğunu, derimin kurduğunu kederle ve tuhaf bir pişmanlıkla izliyordum. Sen de yaşlanıyordun. Her gün biraz daha suskunlaşman, gözlerindeki pırıltının donuklaşması, hareketlerinin ağırlaşması, her şeye karşı inanılmaz ilgisizliğin... Yüzünden, bedeninden çok içini, yüreğini kemiren yıllar...

Zamanın çürütücü, yok edici gücüne karşı direnen

tek yanımız, dönüş umudumuzdu. Dönüş sihirli bir sözcük, yaşamamızı sağlayan bir gerçeklikti. Ve bir gün, her birimiz kendi dönüşümüzü yapayalnız yaşamak üzere, vaat edilmiş toprağa, şehrimize birlikte döndük.

Son'lara dayanmam, bilirsin. Çocukken masal kitaplarının, çocuk romanlarının sonlarını okumazdım. Bitmesinler diye... Ya da son satırları okur okumaz, yeniden başa dönerdim. Böyle, ara vermeden, üst üste beş kere, on kere okuduğum kitaplar vardı. Ayrılmaları, vedaları da hiç sevmezdim. Bu yüzden garlardan nefret ederdim. Bir de yolcu geçirmekten... Tren istasyonları, garlar ayrılığın simgesidir. Ayrı kaldığımız zamanlar, seni karşılamaya çok geldim, ama geçirmeye hiç gelmedim, hatırla.

Biten şeyler bana çaresizliğimi hatırlatırdı. Beni tutkuyla saracağını sezdiğim aşklardan, ilişkilerden kaçardım. Uzatmaları, son'lardan korktuğum için oynadım ve her defasında kaybettim.

Öteki Kadın'ın varlığını öğrendiğimde, beni çılgına çeviren, ihanete uğramış olmak değildi. Benim de geçici ilişkilerim olmuştu. Ama bu defa, ikili yalnızlığımızın üçüncüyü taşıyamayacak kadar ağır olduğunu, son'a yaklaştığımızı, belki de vardığımızı biliyordum. Sonraki günlerde, her şey mucizevi şekilde düzelmiş gibi görünse de, ilişkimizin ne zamandır başlamış olan sonu, o gece noktalanmıştı. Seni de şaşırtan yakınlaşmalarımız, bedenlerimizin yeniden buluşması, suskunlukların azalması, ölüm öncesi son hayat pırıltılarıydı.

Arkamda o küçük notu ve yirmi yoğun ve yorgun yılı bırakarak evden çıktığım gün, henüz nereye gideceğimi bilmiyordum. Şehrimizin sokaklarında içimde büyük bir hafiflikle –hatta mutluluk bile diyebilirim– dolaşırken, düşkün soylulara benzeyen o eski sokağa uğradım. Evi buldum. Aynen duruyordu. Pencerelerinden birine

“Satılık” levhası asılmıştı. Üç katlı eski apartmanın cephesini kaplayan yaşlı sarmaşık kurumuş ya da sökülüştü. Evin sıvaları dökülmüş, camları çatlamış, kırılmıştı. Yine de oradaydı işte; geriye kalmış tek tük tanıdıktan biriydi. Yıkılıp yeniden yapılmayı, geçmişini unutmayı bekliyordu. Kapı açıldı, itip içeriye girdim. Merdiven lağım, küf ve gaz kokuyordu. Ağır ağır, en üst kata çıktım. Yollarda geçirdiğim gecelerin sabahında ya da akşam geç vakit, bu merdivenleri sessizce, gizlice tırmanır, kapını çaldım. Tavani, duvarları dökülen odanın bir köşesinde iki kişilik güzel bir sofraya kurmuş olurdun. Vakitlerden sabahsa, çeşit çeşit reçel ve peynirle çay; akşamsa, bulunabilecek en güzel hazır mezelerle şarap, iştah açıcı bir şekilde, bizi beklerdi. Konuşur, konuşurduk; söz hiç bitmezdi. Bir yandan sevişirken, bir yandan şeftali ya da portakal yerdim.

Üst katın, odamızın kapısının önünde durdum; ama kapı yoktu. Kırık camlardan esen serin bir rüzgâr, olma-yan kapının eşliğine kadar geliyordu. İçeri girdim. Oda bomboştuydu. Masa şu köşede, camın önünde dururdu. Karşıda, duvara yaslanmış oymalı antika karyola vardı. Yatağın sinen kokum uçup gitmesin diye, çarşafı ben yeniden gelene kadar değiştirmeydin. Havayı kokladım. Bize ait bir koku aradım. Hiçbir köşede, en küçük izimiz kalmamıştı. Pencerelerden birinde asılı duran yırtık perde de bize ait değildi.

İçimi büyük bir keder kapladı. Kedi tırmağı hastalığına yakalanan arkadaşımın mutluluğun bedeli hakkındaki sözlerini hatırladım. Bedeli fazlasıyla ödediğimi düşündüm. Yüksek bir bedeldi; ama aşkın, dostlukların, inancın, ütopyamızın, tüm hayatımızın vermiş olduğu mutlulukların bedeli tabii ki yüksek olacaktı. Hayatla ödeştiğimi, orada, o harap evde anladım. Hiç borcum kalmamıştı. Uzatmalar gereksizdi, ödeşmiştik.

Nereye gideceğimi ilk kez o zaman düşündüm. *Alice*

Harikalar Diyarında kitabından bir bölüm geldi aklıma. Alice'in, dört yol ağzında karşısına çıkan Kedi'ye sorduğu soru:

“Hangi yola sapmalıyım?”

Çevremde bu soruyu sorabileceğim bilge bir kedi yoktu. Ama Kedi'nin cevabını hatırlıyordum:

“Bu senin nereye gitmek istediğine bağlı.”

Merdivenleri koşarak inip sokağa çıktım. Sokak yirmi yıl önce nasılsa öyleydi. Her şeyin değiştiği, yıkıldığı, tanınmaz olduğu bir dünyada, bezemeleri dökülmüş üç dört katlı kâgir apartmanları, ahşap konakları, eğri büğürü, kırık dökük kaldırımları, kaldırım kenarlarındaki çöpleri ile Beyoğlu'nun arka taraflarındaki bu sokakta değişen tek şey insanlardı. Henüz yirmilerini süren iki gencecik sevgili yoktu artık. Karşı binadaki Beyaz Rus madam, alt katta oturan yaşlı kemancı, bir sonraki evde barınan çok çocuklu dokumacı ailesi, Rum meyhaneci, gencecik topal orospunun veresiye hesabını “aynı” olarak da kabul eden bakkal amca, hiçbiri burada değildi artık.

Kedi'nin sorusunu, yüksek sesle, kendi kendime sordum: “Nereye gitmek istiyorum ben?”

Yirmi yıl öncesinin sokağında, eski yıkık evin önünde öylece durmuş beklerken, içimdeki dayanılmaz gitme isteğinin, gerçekte bir dönme tutkusu olduğunu anladım. Geriye, yani aşkların ilk gününe, ilk sevişmeye, ilk yürek çırpıntularına; geriye, yani yaşamın devrimle, eylemle, umutla, inançla eşanlımlı olduğu günlere; henüz çökmemiş, yıkılmamış, kan içinde kalmamış bir dünyaya, benim olan, yabancılaşmamış bir kente geri dönüş özlemi... Her şeyi, kaçışımı bile umutsuz kılan, bu dönüşün imkânsızlığıydı. Gitmek istediğim tek yer, kendi geçmişimdi.

İçimde, geç kalmış olma duygusu. Bir daha yakalanmaz, ele geçmez, yaşanmaz olanın hüznü, pişmanlığı...

Yıl 1989. Berlin Duvarı yıkılır. Önce şaşkınlık, sonra kuşku, derken korku, çözülme, dağılma ve çökme. Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktır...

Yıllardır Türkiye'den uzakta, sürgünde yaşayan bir devrimcinin, sosyalist blokun çöküşü öncesi umutları ve çöküşten sonra sürgünden dönüşte yaşadığı şaşkınlıklar, acılar, hüzneler... Aşk-tan ve devrimden konuşulan, uğruna her şeyin göze alındığı dönem yok olmuştur. Artık hiçbir şeye, hiçbir yere geri dönüle-meyecektir. Bu dünyayı bir yeryüzü cennetine dönüştürmeyi hayal edenler, yenilmiş orduların yenik düşmüş askerleri gibidir. Oysa yıllar öncesinin 68 kuşağı olarak genç, haklı, umutlu ve âşıktılar...

Oya Baydar, umut ve aşk dolu gencecik insanların yıkılış sonrası çektikleri acıları dile getiriyor. **Hiçbiryer'e Dönüş**, bir dönüşün öyküsü. Dönülen her şeyin hiçbir şey, her kişinin hiç kimse, her yerin hiçbir yer olduğu bir dönüşün öyküsü...

#berlinduvarı #tarih #bilinmez #sürgün #devrim #dönüş #68kuşağı #umut #gençlik #hüsrân

